

Od historickej traumy ku konšpiračným presvedčeniam: Michał Bilewicz z Varšavskej univerzity na SAV

17.9.2026 - Barbara Láštiová | SAV

V dňoch 6. - 11. septembra 2026 sa na pozvanie Ústavu výskumu sociálnej komunikácie (ÚVSK) SAV, v. v. i., uskutočnila v rámci programu SAV Mobility Visit pracovná návšteva prof. Michała Bilewicza z Varšavskej univerzity, jedného z popredných európskych sociálnych psychológov v oblasti výskumu predsudkov, medziskupinových vzťahov, kolektívnej pamäti a konšpiračných presvedčení. Viacdňový program spojil prezentáciu najnovších vedeckých poznatkov širšej akademickej verejnosti s intenzívnou výskumnou, projektovou a aplikačnou spoluprácou.

Hlavným verejným podujatím bola celoakademická prednáška „*Conspiracy Beliefs as Adaptations to Historical Trauma*“, ktorá sa konala 7. septembra 2026 v priestoroch Ústavu materiálov a mechaniky strojov SAV. Prednášku krátkym príhovorom otvorili podpredsedníčka SAV pre medzinárodné styky Zuzana Panczová a riaditeľka ÚVSK SAV Barbara Láštiová. Prof. Bilewicz v prednáške predstavil výskumný pohľad na konšpiračné presvedčenia ako na možné psychologické adaptácie na skúsenosť vojny, násilia a dlhodobej neistoty. Na základe rozsiahlych výskumov najmä v strednej Európe, štúdie ukrajinských utečencov v Poľsku a experimentálnych dát ukázal, ako môže skúsenosť historickej traumy a jej medzigeneračný prenos súvisieť s pocitom straty kontroly a následne s konšpiračným myslením. Jedným z dôležitých záverov prednášky bolo, že konšpiračné presvedčenia možno chápať aj ako pozostatok pôvodne adaptívneho systému presvedčení, ktorý v podmienkach reálneho ohrozenia pomáhal ľuďom identifikovať nepriateľské úmysly a skryté hrozby. Výskum zároveň naznačuje, že inkluzívne interpretácie historickej traumy, ktoré nepredstavujú vlastnú krajinu ako jedinu obeť utrpenia, môžu pomáhať tieto dlhodobé dôsledky oslabovať.

Po prednáške nasledovala interdisciplinárna panelová diskusia, v ktorej vystúpili Magdalena Adamus, Patrícia Fogelová (obe z Centra spoločenských a psychologických vied SAV), Monika Vrzgulová (Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV, v. v. i.) a Dominik Żelinski (Sociologický ústav SAV, v. v. i.). Diskusia prepojila sociálno-psychologické poznatky s výskumom konšpiračných teórií, polarizácie, orálnej histórie a pamäti holokaustu a pokračovala pracovným stretnutím venovaným možnostiam ďalšej výskumnej spolupráce.

Dôležitou súčasťou mobility bol jej aplikačný rozmer. Program zahŕňal návštevu Múzea holokaustu v Seredi a pracovné stretnutie s učiteľstvom dejepisu a občianskej náuky a zástupcami MNO dlhodobo pôsobiacej v oblasti vzdelávania o holokauste.

Návšteva zároveň významne prehĺbila spoluprácu medzi ÚVSK SAV, Varšavskou univerzitou ako aj Univerzitou ELTE v Budapešti. Dva pracovné dni boli venované príprave spoločných publikačných výstupov, analýze longitudinálnych dát a príprave spoločného aplikačného projektu v rámci Medzinárodného Višegrádskeho fondu, ktorý by poznatky predchádzajúceho výskumu kolektívnej pamäti, historickej traumy a skresľovania holokaustu preniesol do vzdelávacej praxe a tvorby výskumne podložených materiálov pre učiteľstvo dejepisu.

Program Mobility Visit tak priniesol nielen prezentáciu špičkového výskumu na SAV, ale vytvoril aj konkrétny priestor pre prípravu nových vedeckých publikácií, ďalších medzinárodných projektov a

prenos výsledkov základného sociálno-psychologického výskumu do vzdelávacej praxe.

Záznam z celoakademickej prednášky je dostupný aj na [YouTube kanáli SAV](#).

Spracovala: Barbara Lášticová, ÚVSK SAV, v. v. i.

Foto a video: Martin Bystriansky

https://www.sav.sk?doc=services-news&lang=sk&news_no=13896&source_no=20